

**OBSERWACJA
KOLEŻEŃSKA
(PRAKTYKA WSPÓŁPRACY
NAUCZYCIELI)**

Autorzy: Izabela Jaskółka-Turek

Rysunki: Danuta Sterna

Wydawca:

Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej

ul. Noakowskiego 10/1

00-666 Warszawa

www.ceo.org.pl

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez pracę nad kształtem zadań edukacyjnych wykonywanych na lekcjach wybranych przedmiotów szkolnych, TIK oraz indywidualizację nauczania realizowane we współpracy przez 10 placówek doskonalenia nauczycieli prowadzących kompleksowe wspomaganie szkół

1. Wstęp	3
2. Idea i cele koleżeńskiej obserwacji lekcji.....	5
3. Etapy obserwacji koleżeńskiej.....	8
4. Wariantowość praktyki.....	19
5. Obserwacja koleżeńska jako praktyka cykliczna.....	27
6. Korzyści i trudności w stosowaniu praktyki.....	32
7. Dobre praktyki, czyli jak wdrażać koleżeńską obserwację lekcji, aby była efektywna?	39
8. Szkoły, w których można uczyć się praktyki.....	46

Obserwacja koleżeńska to lupa dla Twojego warsztatu pracy, pomoże ci dokładniej mu się przyjrzeć, ale decyzję odnośnie do zmian podejmiesz sam/sama.

Marzenna Dąbrowska, Szkoła Podstawowa w Łęgu Probostwie

1. Wstęp:

Poradnik, który mam przyjemność oddać w Państwa ręce, powstał jako wynik moich zawodowych doświadczeń związanych z koleżeńską obserwacją lekcji.

Inspiracją do jego napisania była także moja wieloletnia współpraca z nauczycielami stosującymi tę praktykę po to, by doskonalić własne nauczania, a tym samym wpływać na efektywne uczenie się uczniów.

Jest on kierowany do nauczycielek i nauczycieli, dyrektorek i dyrektorów szkół, doradców metodycznych i konsultantek oraz konsultantów, liderek i liderów WDN, a także wszystkich osób wspomagających nauczycieli.

Chciałabym za jego pośrednictwem przekazać Państwu ideę, cel i zasady koleżeńskej obserwacji lekcji oraz zachęcić do jej wykorzystywania we własnej praktyce zawodowej.

Od siedmiu lat stosuję w swojej szkolnej praktyce koleżeńską obserwację lekcji. Początkowo traktowałam ją jako kolejną nową metodę, którą mogę wykorzystać we własnej pracy jako nauczycielka. Już po kilku obserwacjach (prowadzonych przeze

mnie zajęć) zaczęłam dostrzegać pierwsze korzyści z niej płynące.

Dzięki systematycznemu stosowaniu tej praktyki, mam możliwość ciągłej pracy nad poprawą prowadzonych przeze mnie zajęć, tak, aby stawały się coraz bardziej użyteczne dla uczenia się uczniów - a przecież właśnie o to nam – nauczycielom – chodzi.

Swoimi doświadczeniami w stosowaniu koleżeńskiej obserwacji lekcji mam przyjemność dzielić się z nauczycielkami i nauczycielami oraz dyrektorkami i dyrektorami szkół biorących udział w programie „Szkoła Ucząca Się”, prowadzonym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej we współpracy z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności.

Pisząc ten poradnik moją intencją było, aby był on jak najbardziej praktyczny oraz by w prosty sposób pokazywał, jak można rozpocząć stosowanie koleżeńskiej obserwacji lekcji.

Dbając o tę praktyczną stronę, zawarłam w nim osobiste relacje i materiały wypracowane przez nauczycielki i nauczycieli stosujących tę praktykę.

W poradniku znajdą Państwo następujące treści:

2. Idea i cele koleżeńskiej obserwacji lekcji.

Koleżeńska obserwacja lekcji, w skrócie OKO - wspiera najważniejsze zadanie szkoły, jakim jest efektywne uczenie się uczniów. Zakłada ona wzajemne uczenie się od siebie nauczycielek i nauczycieli.

Obserwacja koleżeńska jest dla mnie możliwością spojrzenia na moje nauczanie (oraz na uczenie się moich uczniów) oczami innych... i nie są to oczy dyrektora szkoły na hospitacji lekcji.

Magdalena Chmiel, Szkoła Podstawowa „Sowa” w Gorzowie Wielkopolskim

OKO jest różna od tradycyjnej obserwacji opartej na ocenie. Również nie ma ona na celu pokazywania sobie wzajemnie przez nauczycielki i nauczycieli dobrych praktyk, ani też oceny pracy nauczyciela przez dyrektora. Nie jest ona lekcją pokazową, ani lekcją otwartą. Powinna być oparta na zaufaniu i dobrowolności.

Jest „spotkaniem” dwojga lub większej grupy nauczycieli, którego celem jest pomoc w osobistym rozwoju nauczycielce i nauczycielowi prowadzącym lekcję. OKO zakłada dobrowolność. To osoba, której lekcja jest obserwowana, sama proponuje, co ma być poddane obserwacji. Po lekcji następuje omówienie, czyli udzielenie informacji o lekcji przez osoby obserwujące. Podczas rozmowy o lekcji obserwatorzy odnoszą się tylko do tego, co zostało zapowiedziane do obserwacji.

Pierwszą swoją obserwację koleżeńską bardzo przeżyłam, gdyż nie była to dla mnie sytuacja komfortowa. Było to coś nowego – coś, czego nie mogłam sobie wyobrazić. Jednak strach ma tylko wielkie oczy. Okazało się, że obserwacja nie opierała się na opinii czy ocenie kolegów/koleżanek. Dostałam fantastyczną informację zwrotną, która pozwala modyfikować lekcje i zadania.

Często utarci w przyzwyczajeniach nie widzimy swoich błędów.

Milena Miłoszewska, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Istotne jest, że to nauczyciel sam decyduje, które z informacji uzyskanych od obserwatorów może wykorzystać w celu udoskonalenia własnej lekcji.

Korzyść z obserwacji ma mieć przede wszystkim obserwowany, choć także i obserwatorzy mogą wzbogacić swój warsztat pracy dzięki tej praktyce. Często osoby obserwujące lekcje podpatrują techniki i metody stosowane przez nauczyciela prowadzącego i włączają je do własnego warsztatu pracy.

Spojrzenie na lekcję z pozycji obserwatora uświadomiło mi, jak ważne jest odpowiednie konstruowanie wszystkich etapów zajęć.

Dzięki temu uczniowie czuli się odpowiedzialni za wykonywane zadania, byli zmotywowani do pracy, chętnie współdziałali ze sobą, zależało im na osiągnięciu celu. Nauczyciel, którego obserwowałam, zainspirował mnie do planowania i przeprowadzania tego typu lekcji.

Ewa Cegielska, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Dzięki obserwacjom poznałem bardzo dobry sposób na ocenę prac grup tj. „Dwie gwiazdy, jedno życzenie”(..). Największym moim odkryciem jest jednak stosowanie minutników, co pozwala na zachowanie dyscypliny czasowej. Dzięki nim można na bieżąco kontrolować czas lekcji, a uczniowi daje się możliwość efektywnego rozkładu swojego czasu.

Marek Pawlicki, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

3. Etapy obserwacji koleżeńskiej.

Koleżeńska obserwacja lekcji przebiega według trzech etapów.

Etap pierwszy: Planowanie

Obserwacji lekcji dokonuje zwykle jeden z nauczycieli na prośbę innego nauczyciela, który decyduje się doskonalić swój warsztat pracy. Może zdarzyć się również, że lekcję obserwuje kilka osób. OKO zakłada dobrowolność.

To nauczyciel, którego lekcja jest obserwowana, sam decyduje, kogo i kiedy zaprosi na lekcję, a także samodzielnie proponuje, jakie elementy lekcji chciałby poddać obserwacji.

Obserwator i obserwowany ustalają przed obserwacją, co będzie obserwowane, czyli wyznaczają obszar obserwacji. Planowanie obszaru powinno być konkretne i szczegółowe.

a) Obszarami do obserwacji np. z zakresu celów mogą być np.:

- *podawanie celów uczniom;*
- *sposób podawania celów;*
- *formułowanie celów przez uczniów;*
- *monitorowanie realizacji celów;*
- *nabudowywanie wiedzy;*
- *odwoływanie się do wiedzy uczniów;*
- *sprawdzanie stopnia zrozumienia celów;*
- *skuteczne podsumowanie części, ale i całości lekcji.*

Podczas określania obszaru ważne jest, by wybierać to, z czym sami jako nauczyciele mamy trudność i nad czym warto pracować, aby uczniowie uczyli się lepiej. Na początek warto wybierać do obserwacji mniejsze obszary.

b) Ustalenie wskaźników opisujących dany obszar

Wybrany do obserwacji obszar precyzujemy za pomocą wskaźników, czyli faktów, które naszym zdaniem wystąpią na lekcji, i które możemy konkretnie zaobserwować.

Prześledzimy ten proces na przykładzie obszaru związanego z celami lekcji.

I tak np. jeśli obszarem jest „Sposób *podawania celów uczniom*” wskaźnikami mogą być np.:

- *Nauczyciel podał uczniom cel lekcji,*
- *Nauczyciel zapisał cel lekcji na tablicy,*

- *Uczniowie w zeszytach zapisali cel lekcji,*

Podczas lekcji nie muszą wystąpić wszystkie wypisane przez nas wskaźniki. Może zdarzyć się tak, że nauczyciel inaczej zaplanował sobie lekcję np. sam nie podał celu lekcji, a zrobili to uczniowie. Wtedy przed obserwowaną lekcją nauczyciel obserwowany uprzedza, że w inny sposób zapozna uczniów z celami. Pamiętaj należy, że podczas lekcji nie muszą wystąpić wszystkie wypisane przez nas wskaźniki - i to nie znaczy, że nauczyciel źle prowadzi lekcję. Może zdarzyć się tak, że nauczyciel inaczej zaplanował sobie lekcję np. sam nie podał celu lekcji, a zrobili to uczniowie.

Wskaźniki formułują razem obserwowany i obserwator, ale może je zaproponować obserwator. Ważne, że są ustalone wcześniej.

W ramach koleżeńskiej obserwacji lekcji oglądałam lekcję (...) nauczycielki edukacji wczesnoszkolnej. (...) Obszarem obserwacji była praca w grupach. Wskaźnikami zaś: czy nastąpił przydział ról w danej grupie (lider, sprawozdawca, sekretarz i budzik), czy poszczególni uczniowie wywiązywali się ze swoich zadań, czy wszyscy aktywnie brali udział w zajęciach, czy uczniowie się nie nudzili, czy uczniowie potrafili współpracować ze sobą, czy zdążyli wykonać zadanie w danym czasie.

Monika Brańko, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Podsumowując - aby etap pierwszy, czyli planowanie przebiegło z korzyścią dla procesu obserwacji.

1. Wybierz/zaproś osoby, do których masz zaufanie i nie krępuje Cię ich obecność na lekcji;

- a) Zaprosz tę osoby do siebie na lekcję, ustalcie termin;
2. Wybierz obszar obserwacji;
3. Ułóż wskaźniki do wybranego obszaru i przedstaw zarówno obszar, jak i wskaźniki obserwatorom;
4. Dla wygody obserwacji możesz przygotować arkusz obserwacji wraz z obszarem i wskaźnikami, pomoże to obserwującemu w sporządzaniu notatek.

Etap drugi: Obserwacja lekcji

Nadszedł czas na obserwację lekcji. Obserwator udaje się na umówioną lekcję zaopatrzonego w notes i długopis. Podczas obserwacji obserwator notuje:

- co z tego, co miał obserwować, zaobserwował (fakty),
- dowody do swoich obserwacji,
- to, czego nie udało mu się zaobserwować.

Fakty dotyczą obszaru obserwacji ustalonego przed lekcją. Obserwator śledzi, jak uczniowie się uczą, a nie jak nauczyciel naucza, ale zarazem istotne jest to, że zachowania ucznia są reakcją na działania nauczyciela. Obserwujący nie zwraca tylko uwagi na to, czy cele zostały przez nauczyciela podane, ale czy cele dotarły do świadomości uczniów.

Oto przykład wypełnionego podczas lekcji arkusza obserwacyjnego:

Obserwacja lekcji

Lekcja 1

Edukacja matematyczna klasa 3d – Barbara Kicińska Szkoła Podstawowa nr 21 z oddziałami integracyjnymi w Gliwicach.

Strona | 11

Obszar: Podawanie celów lekcji i kryteriów sukcesu oraz sprawdzenie ich zrozumienia przez uczniów.

Wskaźniki:	Dowody/Po czym poznamy?	
	Dowody od nauczyciela	Dowody od uczniów
Uczniowie potrafią powiedzieć cel swoimi słowami lub go sparafrazować.	Nauczyciel dopytuje, jak uczniowie rozumieją cel lekcji.	Uczniowie czytają cele lekcji, a następnie tłumaczą je własnymi słowami.
Uczniowie rozumieją kryteria sukcesu.	Nauczyciel dopytuje uczniów, czy rozumieją kryteria sukcesu, prosi o ich wytłumaczenie.	Uczniowie własnymi słowami wyjaśniają jak rozumieją kryteria sukcesu.

<p>Uczniowie potrafią określić, co już wiedzą na dany temat.</p>	<p>Nauczyciel prosi o przypomnienie zasad obowiązujących przy rozwiązywaniu zadań z treścią oraz prosi o wymienienie znanych dzieciom jednostek czasu.</p>	<p>Uczniowie przypominają zasady rozwiązywania zadań tekstowych oraz wymieniają znane im jednostki czasu.</p>
<p>1. Co udało się zaobserwować (mocne strony/momenty lekcji) oraz dowody.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uczniowie chętnie odpowiadają na pytania nauczyciela na temat celów i kryteriów. - Nauczyciel nawiązuje do wiedzy, którą uczniowie przyswoili wcześniej. 		
<p>2. Pytania, które chcesz zadać nauczycielowi, by móc zrozumieć jego sposób myślenia o procesie nauczania i uczenia się. Co pozwoli ci lepiej zrozumieć obserwowaną lekcję?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skąd wiesz, że uczniowie z ostatniej ławki widzą cele lekcji powieszzone na kartce przypiętej do tablicy? - Jak sprawdzisz, czy wszyscy uczniowie dobrze rozwiązali krzyżówkę matematyczną związaną z celami? 		

3. Propozycje modyfikacji obserwatora.

- Cele i kryteria sukcesu dodatkowo umieszczone na karcie pracy ucznia.
- Dać porozmawiać w parach uczniom na temat tego, co już wiedzą na dany temat.

4. Czego od Ciebie się nauczyłam/nauczyłem?

Jak zorganizować pracę uczniom, którzy wcześniej niż inni wykonali zadania umieszczone na karcie pracy.

Podsumowując: aby etap drugi zakończył się sukcesem:

Obserwatorze:

1. Notuj tylko to, co dotyczy ustalonego obszaru obserwacji.
2. Notuj wszystkie fakty, które zauważysz w wybranym obszarze – to, co świadczy o realizacji wskaźnika.
3. Szukaj zasobów (mocnych stron) nauczyciela i uczniów po to, aby twoja modyfikacja była możliwa do zastosowania.
4. Odnotuj dowody po stronie ucznia i nauczyciela – jakie działania po stronie nauczyciela i uczniów świadczą o realizacji wskaźnika?

Nauczyciel	Uczeń
działanie	skutek, reakcja

5. Staraj się nie interpretować zaobserwowanych faktów, nie oceniać ich.

Każdy z nas jest inny, każdy ma swój sposób pracy, swój sposób w podejściu do ucznia, w aktywowaniu ucznia na lekcji, ale najpiękniejszą, a zarazem najcenniejszą wartością obserwacji jest sztuka NIEOCENIANIA.

Karolina Trocka, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Etap trzeci: Rozmowa po obserwowanej lekcji.

Najtrudniej jest przeprowadzić rozmowę poobserwacyjną, w szczególności kiedy jestem osobą obserwującą. Bowiem jestem wówczas takim właśnie życzliwym przyjacielem dla tej osoby, która mnie zaprosiła na lekcje. Jestem tam dla niej. Mogę zaproponować pewne modyfikacje zmian. Ważne jest przy tym dla mnie, by pomóc i nie urazić. By wspierać, ale wybór pozostawić osobie, którą obserwuję - z uwzględnieniem najbliższej jej sfery rozwojowej. Zadbaj o to, by ona sama podjęła decyzję w zakresie tego, jakiej chce dokonać zmiany. Pomocne są dla mnie wówczas otwarte, precyzujące pytania pomocnicze oraz arkusz poobserwacyjny oparty na rzetelnych faktach i dowodach. To pomaga mi powstrzymać się od pytań sugerujących i narzucania swojego zdania.

Maria Lewandowska, Szkoła Podstawowa w Soli

Po lekcji następuje jej omówienie, czyli rozmowy o obserwowanej lekcji.

W czasie rozmowy po obserwacji:

- obserwator przekazuje obserwowanemu swoje obserwacje – co z tego, co zakładaliśmy, udało mi się zaobserwować i jakie mam na to dowody;
- czego nie udało mu się zaobserwować;

- obserwowany zadaje pytania precyzujące obserwowanemu, dzięki którym lepiej zrozumie
- obserwowany określa, nad czym chciałby w przyszłości pracować i co chciałby osiągnąć oraz jakie działania podejmie, aby osiągnąć założony cel.

Istotne jest to, że to nauczycielka czy nauczyciel prowadzący lekcję sam decyduje, które z informacji uzyskanych od obserwatorów zdecyduje się wykorzystać w celu udoskonalenia własnej pracy z uczniami. Ważne, by po tej rozmowie nauczyciel sformułował wniosek/wnioski do indywidualnego rozwoju. Dobrze, by je sobie zapisał - przydadzą się one podczas kolejnej obserwacji, będą stanowić inspirację do wyboru obszaru.

Wartością dodaną może być to, że często osoby obserwujące lekcje podpatrują techniki i metody stosowane przez nauczyciela prowadzącego i włączają je do własnego warsztatu pracy.

Oto przykład arkusza, który nauczycielki i nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim wykorzystują podczas rozmowy o obserwowanej lekcji:

Wskaźniki:	Dowody/Po czym poznamy?		Informacja zwrotna obserwującego
	Dowody od nauczyciela	Dowody od uczniów	

Rozmowę poobserwacyjną warto zacząć od pytań. Obserwujący wybiera te pytania, które z jego doświadczenia najbardziej służą analizie lekcji. Po wysłuchaniu odpowiedzi i przedyskutowaniu ich można przejść do zakomunikowania własnych obserwacji i zaproponowania ewentualnych modyfikacji.

Podczas rozmowy poobserwacyjnej mogą przydać się pytania, które opracowali podczas warsztatów liderki i liderzy szkół uczestniczących w Klubie Szkół Uczących Się.

Pytania po obserwacji (omówienie):

- Czego uczniowie nauczyli się w wyniku tej lekcji?
- Jakie są cechy dobrej pracy ucznia na lekcji?
- Co okazało się skuteczne?
- Co myślisz na ten temat?
- W czym mogę ci pomóc?

- Jakie masz potrzeby i pytania?
- Co o tym sądzisz?
- Co mogłabyś/mógłbyś dalej z tym zrobić?
- Gdybyś miał/a podać dwa rozwiązania, to co byś zrobił/a?
- Co jeszcze dodatkowego mogłabyś/mógłbyś zrobić w tej sytuacji?
- Co miałaś/eś na myśli mówiąc (...)?
- Co Cię przed tym powstrzymuje?
- A co by się stało, gdybyś to zrobił/a?
- Czy dobrze rozumiem, czy chodziło ci....., możesz to doprecyzować?
- O co przede wszystkim ci chodzi?
- Czy dobrze cię zrozumiałam: masz na myśli (...), czy też (...)?
- Jak możemy sprawdzić, czy (...)?
- Czy masz jakiekolwiek inne pomysły?
- Czego się obawiasz w tej sytuacji?
- Czy jest coś, co zmieniłabyś/zmieniłbyś, zmodyfikowałabyś/zmodyfikowałbyś następnym razem?
- Dlaczego ta sprawa jest dla ciebie ważna?
- Czy dobrze rozumiem, że zgadzasz się na (...)?
- Chodzi ci o to..., czy tak?
- Jak to widzisz?
- Czy chciałabyś/chciałbyś coś dodać?

Podsumowując - nauczyciele praktycy w OKO sformułowali kilka rad, może będą one przydatne:

1. Przeprowadź rozmowę najpóźniej 3 dni po obserwacji (ale nie bezpośrednio po lekcji). Bezpośrednio po lekcji nie mamy jeszcze usystematyzowanych wniosków, a po 3 dniach już zapominamy, co zaobserwowaliśmy.
2. Przygotuj się do rozmowy – oddziel oceny od faktów (mówimy o faktach, nie oceniamy).
3. Obserwuj tylko fakty z ustalonego obszaru.
4. Dbaj o merytorykę rozmowy, nie zgub jej chcąc nie urazić rozmówcy.
5. Pozwól wybrać obserwowanemu miejsce i czas rozmowy.
6. Pamiętaj, że to obserwowany decyduje o modyfikacji – ma prawo wybrać swoją, nie odnoś się do jego wyboru.
7. Po wybraniu modyfikacji obserwowany ustala sam harmonogram - sposób jej wprowadzenia.
8. Obserwowany sam ustala termin kolejnego OKO.
9. Obu rozmówców obowiązuje zasadą ufności rozmowy.
10. Zadbaj, aby twój rozmówca czuł się komfortowo w czasie rozmowy.
11. Staraj się unikać zadawania pytań zamkniętych, ważna jest refleksja i dyskusja, a nie udzielenie właściwej odpowiedzi.

Trudność pojawiała się przy rozmowie po OKO. Istniała we mnie zawsze taka obawa, żeby kogoś nie urazić, nie sprawić przykrości. Trzeba było trochę czasu, aby dojrzeć do myśli, że nie jest to ocena pracy nauczyciela.

4. Wariantowość praktyki.

Wprowadzanie do kultury pracy szkoły koleżeńskiej obserwacji lekcji jest zadaniem ambitnym. Dla wielu nauczycieli jest to nowość, dlatego warto ją wprowadzać stopniowo, proponując pewne warianty tej praktyki. Specjalnie nie mówimy „etapy wprowadzania”, gdyż te warianty nie muszą być ustawione liniowo i można samemu wybrać drogę rozwoju praktyki OKO.

Warianty mogą dotyczyć kilku aspektów: liczby osób współpracujących, działań samodzielnych nauczyciela, zakresu zagadnień podlegających praktyce, czasu realizacji praktyki itp.

Poniżej omówię różne propozycje wariantów koleżeńskiej obserwacji lekcji. Można je zamieniać, modyfikować, tworzyć nowe na własny użytek. Wybierając wariant, trzeba mieć na względzie, co jest dla nas – nauczycieli – realistyczne, a z biegiem czasu być może zmienimy je na warianty, które uznamy za korzystniejsze dla naszej pracy.

Warianty:

Grupy obserwacyjne:

Koleżeńskiej obserwacji lekcji dokonuje zazwyczaj jeden z nauczycieli na prośbę innego nauczyciela, który decyduje się doskonalić swój warsztat pracy. Może zdarzyć

się, że lekcję obserwuje kilku nauczycieli. OKO zakłada pod tym względem dobrowolność, czyli zgodę zarówno obserwowanego, jak i obserwującego.

1. Obserwacja w parze nauczycieli. Wybierając ten wariant ważne jest, by dobór w pary obserwacyjne był dobrowolny. Dzięki temu ludzie czują się bezpiecznie i budują wzajemne zaufanie. Pary mogą być różne:

- a) pary przedmiotowe,
- b) pary międzyprzedmiotowe,
- c) pary „stażysta” - „ekspert”

Raczej unikamy obserwacji tylko w jedną stronę, np. ekspert obserwuje stażystę. Ekspertowi również może przydać się spojrzenie na jego lekcję oczami innego nauczyciela.

2. Obserwacja w trójkach/grupach obserwacyjnych - nauczyciele wchodzi na obserwację w parze lub małej grupie. Ten rodzaj obserwacji ułatwia przygotowanie i udzielanie informacji o lekcji osobie obserwowanej:

- a) trójki/grupy przedmiotowe,
- b) trójki/grupy międzyprzedmiotowe,
- c) trójki nauczycieli uczących w tej samej klasie tych samych uczniów,
- d) większa liczba nauczycieli biorących udział w obserwacji

Zasięg obserwacji:

- a) tylko 2 nauczycieli
- b) grupa nauczycieli

c) cała RP - wybierając ten wariant warto dać nauczycielkom i nauczycielom dobrowolność doboru w pary/grupy obserwacyjne. Rekomendujemy w tej opcji wybór wspólnego obszaru.

Formy obserwacji:

- a) bezpośrednia obserwacja lekcji
- b) obserwacja nagrania lekcji – obserwowany nagrywa całą lekcję lub jej fragment, obserwatorzy (pary lub trójki/grupy) traktują nagranie jak obserwację. Ważne jest, by podobnie jak podczas obserwacji „na żywo” ustalić wcześniej obszar obserwacji i wskaźniki.

Obszar obserwacji:

- 1. Obszar obserwacji wybiera obserwowany** - nauczyciel, który zamierza doskonalić własne lekcje, decyduje, jaki obszar swojej pracy chciałby poddać obserwacji.
- 2. Obszar jest wybrany wspólnie dla całej szkoły** - wybór wspólnego obszaru dla wszystkich poddających się obserwacji nauczycieli, pozwala na skupienie się wszystkich nauczycieli na pracy nad jednym zagadnieniem. Dzięki temu zmiana kultury pracy szkoły ma większe szanse i jest szybciej widoczna.

Wskaźniki do obserwacji

- 1. Wskaźniki ustalone wspólnie** - mogą one być wspólnie formułowane przez parę/grupę nauczycieli: prowadzącego i obserwatora. Wtedy obie strony wiedzą, na co mają zwracać uwagę podczas pracy z uczniami.
- 2. Wskaźniki ustala sam obserwator** - jeśli w szkole panuje atmosfera bezpieczeństwa i zaufania, wskaźniki zazwyczaj tworzą sami obserwatorzy.

3. **Wskaźniki formułuje grupa nauczycieli/RP-** np. jeżeli obserwacja dotyczy zakresu ustalonego w szkole.

Czas obserwacji

1. **Obserwacja całej lekcji** - obserwator/obserwatorzy uczestniczą w całej lekcji.
2. **Obserwacja fragmentu lekcji** - nie zawsze potrzebna jest obserwacja całej lekcji, aby zebrać dane pomocne nauczycielowi w zaplanowaniu i wprowadzeniu zmiany. Zależy to od celu i obszaru obserwacji. Na przykład, gdy koleżanka chce rozwinąć umiejętność aktywowania dotychczasowej wiedzy uczniów w otwarciu lekcji, wystarczy obserwacja pierwszych 10 - 15 minut zajęć.

Formuła rozmowy po OKO

Obserwator spotyka się z nauczycielem prowadzącym lekcję. Podczas spotkania obserwator przekazuje obserwowanemu informację o lekcji, równocześnie troszcząc się o dobrą atmosferę. Informacja o lekcji powinna dotyczyć wyłącznie ustalonego obszaru i być poparta zaobserwowanymi faktami. Jej sukces zależy od tego, czy jest pozytywnym przekazem, na którego podstawie obserwowany będzie mógł zaplanować zmianę. Trzeba pamiętać, aby było to dla niego **dobre doświadczenie**.

1. **Formuła trzyetapowa** - rozmowa polegająca na skupieniu się na trzech aspektach:

a) wspólna dyskusja nad mocnymi stronami lekcji i jej prowadzenia;

b) dyskusja nad zaobserwowanymi niejasnościami – pytania do nauczyciela

prowadzącego lekcję;

c) omówienie ewentualnych modyfikacji, które przysły do głowy zarówno obserwującemu, jak i prowadzącemu lekcję.

2. Formuła rozmowy po OKO opartej na faktach.

OBSERWATORZY przekazują osobie OBSERWOWANEJ zaobserwowane dowody podczas lekcji. Dowody te są spójne z obszarem i wskazówkami OKO. Następnie OBSERWATORZY dają przestrzeń OBSEROWANEMU na SAMODZIELNE wyciągnięcie wniosków i zaplanowanie swoich działań.

Lub:

OBSERWATORZY przekazują osobie OBSERWOWANEJ zaobserwowane dowody podczas lekcji. Dowody te są spójne z obszarem i wskazówkami OKO. Rozmawiając WSPÓLNIE poszukują rozwiązań.

Rozmowa skupia się na dwóch aspektach: przekazanie obserwacji w zakresie obszaru i ew. modyfikacji w przyszłości.

3. Formuła pięciu kroków.

- I. Osoba obserwowana przedstawia, z czego jest zadowolona, co służyło uczeniu się uczniów, co jej zdaniem się udało, jakie sukcesy widzi w przeprowadzonej lekcji. Na tym etapie można odstąpić od informacji związanych z obserwowanym celem, jeśli

w jego obszarze osoba prowadząca lekcję nie znalazła niczego, co było sukcesem. Chodzi o to, aby zacząć od pozytywnych aspektów, które widzi sam autor lekcji.

- II. W formie opisowej („Oto co zauważyłem”) obserwator przekazuje własne obserwacje dotyczące kolejnych mocnych stron/momentów lekcji i popiera je zgromadzonymi faktami. Unika domysłów, ocen i interpretacji. Odnosi się przy tym do obszaru obserwacji. Jeśli to niemożliwe, może odnieść się do innych obszarów (za zgodą obserwowanego) , które są pozytywnymi aspektami obserwowanej lekcji.
- III. Obserwator zadaje pytania precyzujące, dotyczące obserwowanej lekcji; osoba prowadząca lekcję udziela dodatkowych informacji. Chodzi o to, że obserwujący, który zaobserwował pewne aspekty do zmiany, musi sprawdzić z autorem lekcji, czy jego obserwacje nie są mylne. Czyli powinien wyjaśnić swoje wątpliwości. Trudnością na tym etapie jest powstrzymanie się od uwag na temat obserwowanej lekcji, zadawanie wyłącznie pytań precyzujących, a nie pytań sugerujących.
- IV. Przystępując do propozycji modyfikacji, należy dać najpierw czas na pomysły autora lekcji, a dopiero na wyraźne jego życzenie przedstawić swoje propozycje. W tym celu obserwator stwarza sytuację, w której nauczyciel prowadzący lekcję ma możliwość zastanowienia się, czy istnieją inne sposoby, które mogłyby dać lepsze wyniki w nauczaniu tych samych treści. Na życzenie obserwowanego dzieli się własnymi propozycjami modyfikacji, przy czym zawsze wyjaśnia, jakie jest powiązanie modyfikacji z faktami zaobserwowanymi podczas lekcji. Modyfikacje powinny dotyczyć obszaru obserwacji, a nie wszystkich możliwych pomysłów na poprawę lekcji. W rozmowie o lekcji obserwator nie może upierać się przy swoim zdaniu na temat tego, co widział i usłyszał podczas lekcji lub tego, co jego zdaniem można

byłoby poprawić. Powinien wziąć pod uwagę, że może nie znać dokładnie kontekstu działań nauczyciela, a obraz lekcji uzyskany w wyniku obserwacji może być niepełny.

Propozycja modyfikacji może przebiegać w trzech etapach:

- a) przedstawienie pozytywnego działania nauczyciela, które zaobserwowano podczas lekcji,
- b) wskazanie, jaką korzyść przynosi to działanie uczniom,
- c) wynikająca z tego rekomendacja, np.: *Zauważyłem/łam, że podałeś/łaś cele dla ucznia (a). Dzięki temu uczniowie wiedzieli, czego mają się nauczyć i mogli monitorować realizację celów (b). Co myślisz o tym, aby wzmocnić to działanie (pozytywny efekt po stronie uczniów) poprzez sprawdzenie, jak uczniowie zrozumieli cele lekcji?*

V. Obserwowany wybiera modyfikacje, które uważa za istotne i chce wykorzystać do udoskonalenia swoich lekcji. Przedstawia uzasadnienie wybranych zmian, deklaruje, w jakim trybie chce wprowadzać zmianę i planuje jej harmonogram.

Rekomendujemy, aby obserwowany przy początkowych obserwacjach wybierał jeden pomysł i wokół niego budował zmianę. W miarę wdrażania się w praktykę liczba modyfikacji może się zwiększać. Każda wybrana zmiana powinna zostać wdrożona do następnej obserwacji. Tylko cykliczność obserwacji może zapewnić jej skuteczność.

4. Uwagi po obserwacji lekcji w tabeli.

Obserwujący może najpierw wypełnić czteroelementową tabelkę, a potem omówić ją razem z obserwowanym. Odwołanie się do praktyki obserwowającego pomaga w przyjęciu informacji zwrotnej.

<p>Co pracowało podczas lekcji? (wzmacniało uczenie się uczniów) i sam/a to też robię:</p>	<p>Co pracowało podczas lekcji? (wzmacniało uczenie się uczniów), ale sam/a tego nie robię i chciałbym/abym u siebie wprowadzić:</p>
<p>Co, moim zdaniem, nie pracowało dobrze, a ja też tak postępuję?</p>	<p>Co, moim zdaniem, nie pracowało, a ja już znalazłem/znalazłam radę na to?</p>

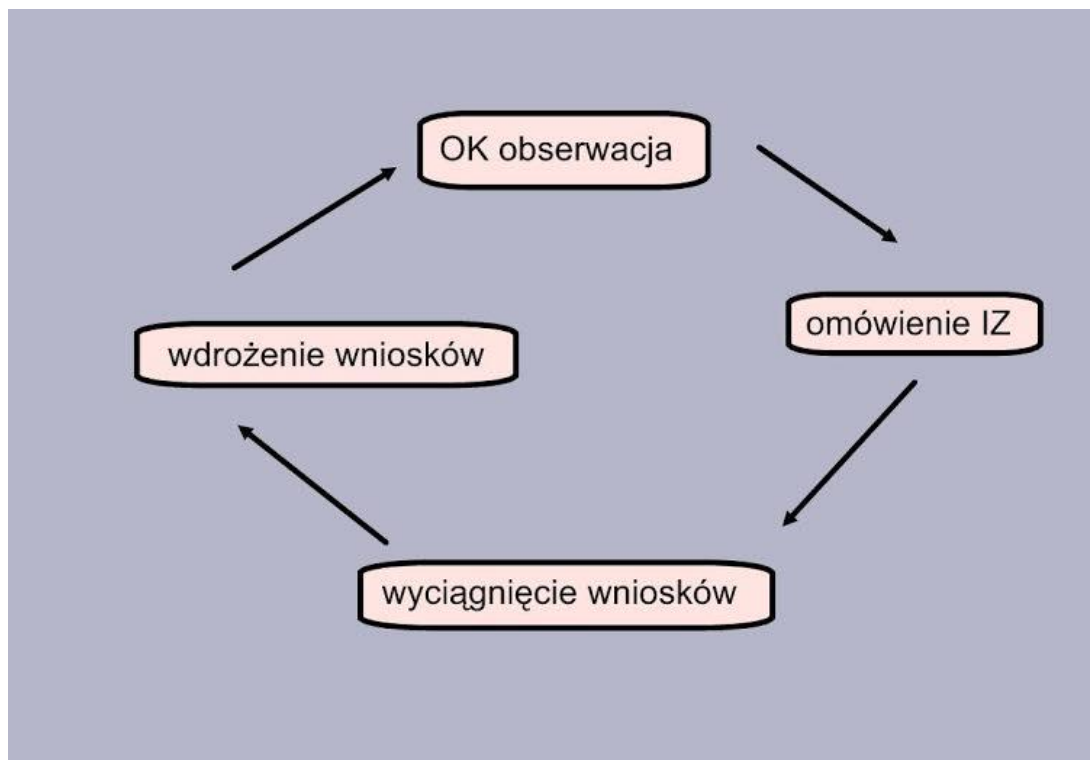
5. Obserwacja koleżeńska jako praktyka cykliczna.

Koleżeńska obserwacja lekcji to praktyka, która ma służyć istotnej poprawie uczenia się i nauczania w szkole. Aby spełniała swoje cele, nie może być wydarzeniem jednorazowym. Ważne, by odbywała się w cyklu, który obejmuje:

- przygotowanie i obserwację lekcji,
- omówienie lekcji, refleksję, sformułowanie wniosków i zaplanowanie działań,
- wdrożenie planu,
- kolejną obserwację lekcji,
- omówienie lekcji... itd.

Po pierwszej obserwacji mam możliwość wprowadzenia nowych pomysłów w życie i w trakcie drugiej obserwacji zweryfikować ich skuteczność.

Anna Szmytkiewicz, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Kolejna obserwacja powinna być skupiona na obszarze, który wynika wprost z wniosku sformułowanego przez nauczyciela po pierwszej obserwacji.

Dzięki temu nauczyciel może sprawdzić, na ile wdrożone przez niego działania pozwoliły mu osiągnąć założony cel. Jeśli udało się osiągnąć cel - wybieramy kolejny obszar, jeśli nie - dalej pracujemy, ale modyfikujemy podejmowane działania.

Dla mnie odkrywcze stało się prowadzenie OKO opierając się o cykl Deminga. Dzięki przejściu go, zarówno podczas pracy w szkole, jak i podczas warsztatów praktyki OKO, widzę praktyczną celowość stosowania OKO. Dzięki praktycznemu zastosowaniu cyklu Deminga zmieniam i szlifuję daną umiejętność aż do momentu faktycznej zmiany. I tak podsumowując pracę grup nauczyłam się angażować wszystkich uczniów do podsumowania np. poprzez tworzenie rankingu pomysłów na

*spędzenie wakacji, bezpiecznych zabaw, zapisywania lub zapamiętywania
najciekawszego, najważniejszego zdania.*

Maria Lewandowska, Szkoła Podstawowa w Soli

Poniżej przedstawiam przykłady wypełnionych przez nauczycielki cykliów
obserwacyjnych:

Obszar: realizacja celu i kryteriów sukcesu

Odbyły się trzy OK- obserwacje, w odstępach 4-tygodniowych.

Wskazówki: - Czy nauczyciel podaje cele i kryteria w języku zrozumiałym dla uczniów?
- Czy uczniowie w trakcie pracy kontrolowali realizację kryteriów?

DIAGNOZA

1. Nauczyciel podał cele i kryteria w języku uczniów.
2. Uczniowie potwierdzili zrozumienie (podnieśli kciuki)..
3. Uczniowie wykonali wszystkie zadania zgodnie z kryteriami.
4. Uczniowie w trakcie pracy kontrolowali ich realizację.
5. Nie wszystkie grupy zmieściły się w czasie.

WDROŻENIE DZIAŁAŃ

1. Na tym etapie nauki, aby zrealizować wszystkie kryteria sukcesu przy pracy w grupach, nauczyciel dobiera skład grup.

WNIOSKI

1. Dwie grupy nie zrealizowały wszystkich kryteriów w określonym czasie.

PLANOWANIE DZIAŁAŃ

1. Zwiększyć czas pracy.
2. Zmienić skład grup.

ANALIZA DOWODÓW

1. Po zmianie czasu pracy jedna grupa w dalszym ciągu nie zrealizowała całego zadania. Dwie grupy miały nadmiar czasu.
2. Po zmianie składu grup, wszystkie wykonały pracę w określonym czasie.

WDRAŻANIE DZIAŁAŃ/DOWODY

1. Wydłużenie czasu pracy dla wszystkich grup.
2. Zmiana składu grup- dobór nauczyciela.

Ewa Cegielska

Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

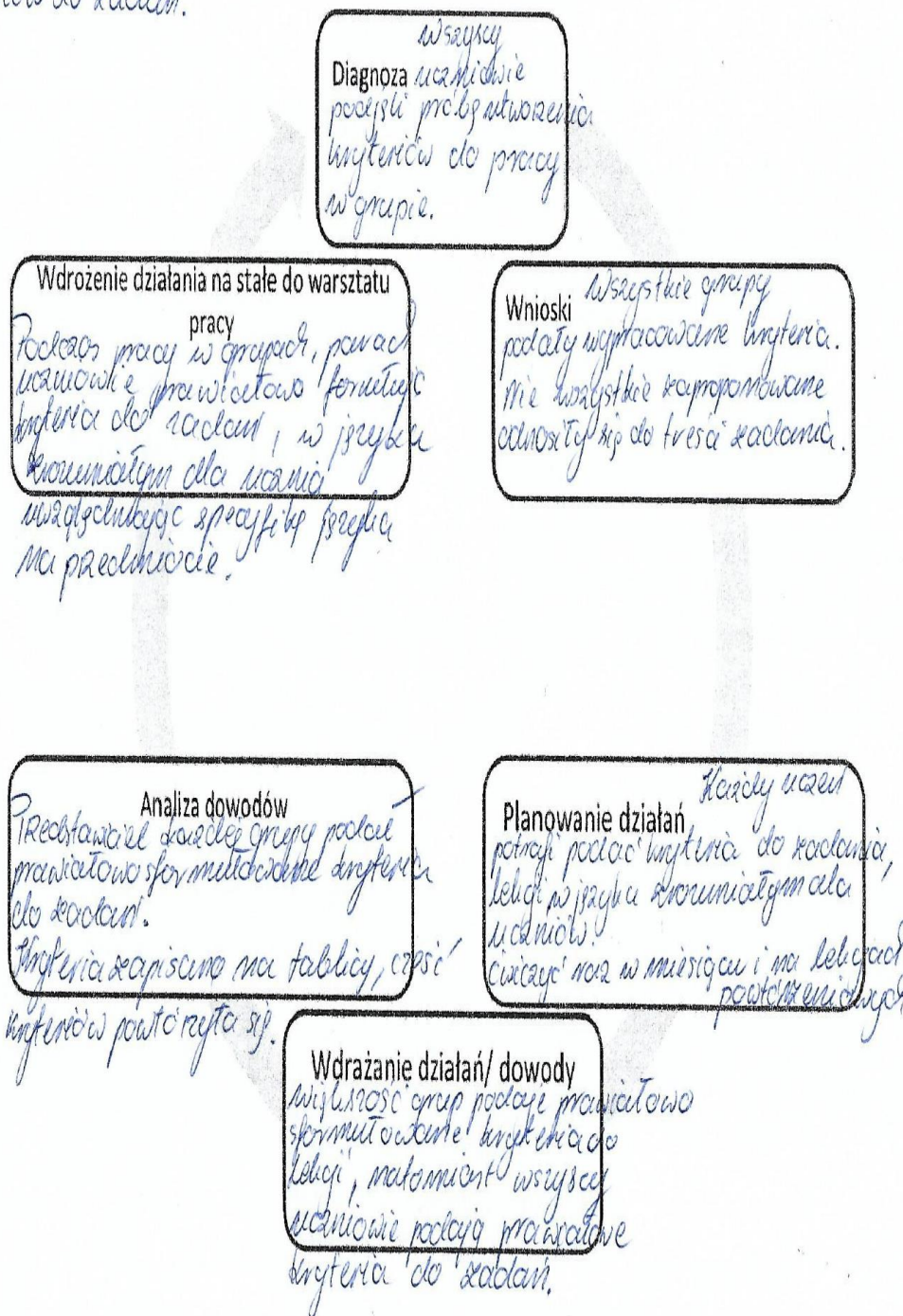

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez pracę nad kształtem zadań edukacyjnych wykonywanych na lekcjach wybranych przedmiotów szkolnych, TIK oraz indywidualizację nauczania realizowane we współpracy przez 10 placówek doskonalenia nauczycieli prowadzących kompleksowe wspomaganie szkół

Temat: Polska w Unii Europejskiej.
Obszar: Samodzielne formułowanie kryteriów do zadań.

Anna Kosmenda, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

6. Korzyści i trudności w stosowaniu praktyki.

Korzyści i trudności można najlepiej zobaczyć oczami praktyków, którzy od dawna stosują koleżeńskie obserwacje lekcji. Jedno i drugie odczuwają nauczyciele, których lekcje są obserwowane, a także nauczyciele – obserwatorzy. Najwięcej korzyści mają jednak uczniowie, ponieważ ich proces uczenia się, wskutek poprawiania go przez nauczycieli, może przebiegać coraz lepiej.

„Najbardziej pozytywnymi aspektami OKO jest korzystanie z doświadczenia koleżanek i kolegów oraz możliwość zobaczenia jak może wyglądać praca z innej perspektywy.

Dużą korzyścią płynącą z obserwacji koleżeńskiej jest dla mnie wzajemne uczenie się - doskonalenie swoich lekcji i możliwość włączania do własnego warsztatu pracy technik i metod stosowanych przez nauczyciela prowadzącego lekcję.

Dużym plusem jest także całkowita dobrowolność w doborze obserwatora i to, iż nauczyciel, którego lekcja jest obserwowana, sam proponuje, jakie elementy lekcji chciałby poddać obserwacji i uzyskuje konstruktywną informację zwrotną od obserwatorów.

Ewelina Zychowicz, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Zawsze, gdy idę obserwować czyjąś lekcję, wychodzę z całą masą dobrych pomysłów na zorganizowanie zajęć. Np. kiedy dzieci w grupach odczytywały rezultaty swojej pracy, to żeby nie powiełać odpowiedzi, następne grupy

odczytywały tylko te punkty ze swojej listy, które jeszcze nie zostały odczytane. To znacznie skróciło prezentację pracy dzieci.

Justyna Klimek, Szkoła Podstawowa nr 58 Bydgoszcz

Perspektywa osoby prowadzącej lekcję:

(Iwona Hajdo, nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim).

KORZYŚCI	TRUDNOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> ● przygotowuję efektywniejsze lekcje i lepiej gospodaruję czasem na lekcji; ● otrzymuję informacje o tym, czego sama nie jestem w stanie zauważyć, np. szczegóły o tym, jak konkretni uczniowie pracowali na lekcji; ● mam wsparcie zawodowe innych nauczycieli, mogę czerpać z ich doświadczenia – dla mnie bezcenne! ● w bezpiecznej sytuacji uczestniczę w rzeczowej dyskusji nad warsztatem pracy; ● przekazywanie podczas rozmowy samych faktów daje mi poczucie bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> ● więcej czasu poświęcam na przygotowanie się do zajęć; ● czasami trudno przyjąć opinię obserwatora, jako inny punkt widzenia od swojego; ● lęk przed oceną; ● tendencja do tłumaczenia się w trakcie omówienia obserwacji, nieprzyjmowanie informacji zwrotnej; ● niewdrażanie zmiany wynikającej z wyników obserwacji; ● robienie lekcji "pokazowych", nie pokazujących rzeczywistego stanu pracy ze strategiami

<p>(wiem, że nie będę oceniana).</p> <ul style="list-style-type: none"> ● uczę się przyjmować informację zwrotną i konstruktywnie wykorzystywać ją w pracy, informacja zwrotna pobudza mnie do działania; ● poznaję mocne i słabe strony mojego nauczania, wiem nad czym popracować w przyszłości; ● sprawdzam, jak wprowadzone modyfikacje przyjmują się w praktyce; ● mam możliwość wzmocnienia tego, co się sprawdza i zdiagnozowania obszarów do rozwoju w pracy z uczniami; ● rozwijam się jako nauczyciel, przy obserwacji nie ma miejsca na zastój, nawet jeśli poprawiam drobny element; 	<ul style="list-style-type: none"> ● przy dużej ilości lekcji trudno znaleźć czas na obserwacje koleżeńskie; ● źle zbudowana informacja zwrotna może zniechęcić do kolejnej obserwacji
---	--

Perspektywa osoby obserwującej lekcję:

KORZYŚCI	TRUDNOŚCI
<ul style="list-style-type: none"> ● przenoszę na grunt mojego zespołu klasowego podpatrzone metody i techniki, oceniam, czy to sprawdza się u mnie, 	<ul style="list-style-type: none"> ● skupienie się na przedmiocie obserwacji w czasie trwania zajęć; ● robienie szczegółowych notatek

<p>wynoszę dla siebie nowe pomysły na lekcję,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● doskonałą udzielanie rzetelnej informacji zwrotnej opartej na faktach; ● mam satysfakcję ze wspierania koleżanki w doskonaleniu nauczania; ● mam możliwość obserwacji uczniów podczas różnych lekcji, poznaję ich reakcje na działania nauczyciela; ● obserwuję, jak w praktyce przebiega wspieranie uczenia się uczniów za pomocą oceniania kształtującego; ● nauczyłam się, że można z powodzeniem stosować ocenę koleżeńską już w najmłodszej klasie, że systematyczna praca przynosi konkretne korzyści; ● wspólna rozmowa i spędzony czas sprzyja powstaniu więzi między nauczycielami 	<p>podczas obserwacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> ● przygotowanie efektywnej informacji zwrotnej ● trzymanie się faktów w czasie udzielania informacji zwrotnej, nie dodawanie własnych interpretacji do sytuacji zaistniałych na lekcji; ● formułowanie otwartych, nieinwazyjnych pytań do lekcji, wspierających autorefleksję osoby prowadzącej lekcję; ● dawanie "laurki", która nie pokazuje całej prawdy o lekcji; ● skłonność do oceniania
--	---

Korzyści i trudności oczami Magdaleny Chmiel - Szkoła Podstawowa „Sowa”
 w Gorzowie Wielkopolskim

Korzyści	Trudności
----------	-----------

- Dzięki OKO oduczyłam się przygotowywania zajęć z tzw. fajerwerkami. Pokazuję, w jaki sposób pracuję ja i moi uczniowie na codziennych zajęciach;
- Uporządkowałam swój warsztat pracy – świadomie dobieram metody pracy, opieram się na wiedzy i umiejętnościach uczniów, często oddaję lekcje w ich ręce (pozwalam im poszukiwać, błędzić, popełniać błędy, a potem wnioskować);
- OKO uświadomiło mi, że nie ma jednego złotego środka na nauczanie – uczenie się. To ciągły, ewaluujący proces;
- OKO to wymiana doświadczeń, to podpatrywanie, dopytywanie;
- OKO zapewnia mi komfort, daje bezpieczeństwo, bo na lekcje zapraszam ludzi, do których mam zaufanie. OKO buduje dobre relacje

- Operowanie faktami było dla mnie niesłychanie trudne – takie szorstkie, bez emocji, nijakie.

N-N;

- Dzięki OKO nauczyłam się przyjmować uwagi innych. Nie traktuję ich jak krytykę. Wiem, że służą one przede wszystkim moim uczniom;
- Rozwinęłam się jako nauczyciel. Nie ma miejsca na RUTYNĘ;
- Zbudowałam dobre relacje koleżeńskie;
- Wiem, że lekcja to nie mój benefis, główną rolę grają uczniowie;
- Przekonałam się o mądrości powiedzenia *W zespole siła* – im więcej nauczycieli, tym więcej pomysłów;
- Nauczyłam się, że nie zawsze ja jestem najlepsza i mam najlepsze pomysły;
- „Zobaczyłam” moich uczniów oczami

innych;

Strona | 38

Dzięki OKO dowiedziałam się, co mogę poprawić w swojej pracy i nad czym muszę pracować. Korzyści jakie wynoszę z koleżeńskej obserwacji lekcji to: dobre praktyki, wymiana doświadczeń, możliwość modyfikacji poznanych i stosowanych technik, metod, swoboda w kontaktach między nauczycielami, nowe pomysły, poznanie się, mobilizacja, unikanie rutyny, pomoc w rozwiązywaniu problemów, wspieranie się.

Katarzyna Wiszniewska, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Dzięki uczestniczeniu i byciu liderem szkolnym OKO, miałam możliwość poznania pracy i czerpania z doświadczenia starszych koleżanek oraz nauczenia się od nich pracy z młodszymi dziećmi (obserwowałam lekcje klas młodszych, a sama uczę w IV-VIII). Oprócz tego mniej się stresuję, bo wiem, że nie tylko mi czasami coś nie wychodzi na lekcji oraz szybciej umiem improwizować, jeżeli coś poszło nie tak na zajęciach. W tym roku pracujemy w zespole nad pracą w grupie, więc to będzie dla mnie kolejne wielkie wyzwanie, ale i podpatrzenie pomysłów u koleżanek z pracy. Praktyka OKO to takie "warsztaty pomysłów" na różne problemy i bolączki w klasie.

Agata Pilot, Szkoła Podstawowa nr 21 z oddziałami integracyjnymi w Gliwicach

7. Dobre praktyki, czyli jak wdrażać koleżeńską obserwację lekcji, aby była efektywna?

Zespoły praktykujące OKO zazwyczaj określają dla siebie kryteria sukcesu, aby w łatwy sposób monitorować zmianę wprowadzaną w nauczaniu i sprawdzać, czy idą w dobrym kierunku.

Przykładowe kryteria sukcesu do praktyki koleżeńskej obserwacji lekcji:

- 1. Ustalamy harmonogram obserwacji (zachowujemy odstęp między kolejnymi obserwacjami minimum 3 tygodnie, precyzyjnie określamy w harmonogramie daty, klasy, godzinę lekcyjną).*
- 2. Wybieramy obserwatora, który daje nam poczucie bezpieczeństwa (wybór przedmiotu, klasy).*
- 3. Prowadzimy obserwacje w cyklu: obserwacja, rozmowa po obserwacji, wnioski nauczyciela prowadzącego lekcję, wdrażanie zmian, obserwacja kolejnej lekcji.*
- 4. Określamy obszar obserwacji i wskazówki.*
- 5. Obserwujemy lekcję: obserwator notuje fakty, obserwator notuje, co spodziewał się zaobserwować, a czego nie zaobserwował, obserwator nie przeszkadza (jest „niewidoczny”).*
- 6. Obserwator i obserwowany nauczyciel ustalają termin i miejsce rozmowy po obserwacji (nie w tym samym dniu, co prowadzona lekcja)*

- *obserwator przedstawia fakty, które powinny stać się podstawą do konstruktywnej dyskusji;*
 - *inicjatywa należy do obserwowanego nauczyciela – on zadaje pytania obserwatorowi, oboje dyskutują;*
 - *obserwowany nie tłumaczy się;*
7. *Umawiamy się na termin kolejnej obserwacji*

Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim.

Liderki obserwacji koleżeńskiej – nauczycielka przyrody Milena Miłoszewska i Monika Prokopiuk prowadząca edukację wczesnoszkolną w Szkole Podstawowej nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim uważają, że praktyka OKO przynosi sukcesy, kiedy szkoła uwzględnia w niej własne potrzeby i możliwości.

Pracuję w grupie Laboratorium Praktyki Edukacyjnej w mojej szkole od początku jej istnienia. Uczestniczyłam w wielu obserwacjach, maratonach lekcji otwartych, lekcjach pokazowych. Początki wcale nie były łatwe, choć myśleliśmy, że robimy wszystko najlepiej, jak można. Otwieraliśmy drzwi klas, przyjmując każdego, kto chciał obejrzeć nasze lekcje. Nauczyciele obserwowali wszystko, a omawiając oceniali nas, nasze metody i naszych uczniów. Po pewnym czasie doszliśmy do wniosku, że tak nie może być. Słyszeliśmy oceny, których nikt z nas nie oczekiwał. Do tego nie zawsze dowiadywaliśmy się tego, na czym nam zależało. Poprzez lata prób i doświadczeń dziś jesteśmy w innym miejscu. W miejscu, w którym chcemy być. Zapraszamy nauczycieli, od których spodziewamy się merytorycznej,

fachowej pomocy. Uczymy się wszak całe życie, a sztuką jest przyznać się do tego zwłaszcza nauczycielowi. Najpierw uczymy się od „starszych” ich wydeptanych ścieżek, ich mądrości życiowej i doświadczenia. Potem od „młodych” świeżego spojrzenia na edukację, umiejętności technologicznych. Na obserwację zapraszamy tych, którym ufamy. Bardzo ważne jest to, że mamy dziś możliwość wskazania obszaru, w którym potrzebujemy merytorycznego wsparcia. Po obserwacji to my zaczynamy omówienie. Nasza rozmowa opiera się zaobserwowanych faktach, a nie na ocenie sytuacji. To my wyciągamy wnioski, które poddajemy refleksji. Ale jest jeden ważny element każdej rozmowy - czas prezentów. Tego każdy z nas wyczekuje, odczuwając ogromne rozczarowanie, kiedy nie otrzyma wskazówki, co zrobić, jak zmodyfikować swoją pracę. To żadna przewrotność - oceny nie chcemy, doradców nie lubimy, ale merytoryczna, przyjacielska rozmowa poparta faktami w miłej atmosferze, zakończona prezentami jest tym, dzięki czemu zmieniamy się, stajemy się profesjonalistami, najlepszymi nauczycielami.

Monika Prokopiuk, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

W tej szkole nauczyciele ustalili harmonogram OKO. Nie było tam ograniczeń dotyczących obserwacji lekcji według przedmiotów nauczania, np. polonista mógł obserwować lekcję matematyki. W ciągu trzech dni po obserwacji obserwator przekazywał prowadzącemu informację zwrotną. W pierwszym etapie wdrożenia praktyki, udzielanie informacji zwrotnej okazało się wyzwaniem dla nauczycieli. Początkowo krępowali się mówić partnerowi, co mógłby poprawić w swoim warsztacie pracy. Uczyli się też przyjmować informację zwrotną, aby nie bronić swoich racji i nie udowadniać, że zajęcia przebiegały idealnie. Z czasem omówienie

lekcji przebiegało coraz łatwiej. Szczere rozmowy podczas spotkań pomogły im wypracować nowe spojrzenie na sposób prowadzenia obserwacji i udzielanie informacji zwrotnej, do której dołączyli konkretne spostrzeżenia i propozycje rozwiązań, przydatne w dalszej pracy.

Wkrótce jednak zrezygnowali z udzielania informacji zwrotnej na rzecz rozmowy po obserwacji polegającej na przedstawieniu faktów zaobserwowanych na zajęciach. Nauczyciele odeszli zupełnie od oceniania i doradzania. Podczas kolejnych obserwacji uwzględniane były wnioski do własnej pracy sformułowane przez nauczyciela prowadzącego lekcję. Dostrzegano wartość OKO zarówno dla nauczyciela prowadzącego, jak i obserwującego.

W bieżącym roku niektórzy nauczyciele zdecydowali się na zastosowanie omawiania lekcji zgodnie z formułą tabeli opisanej na str. 23.

Obserwowanie zajęć koleżanek i kolegów pozwoliło mi na poszerzenie mojego warsztatu pracy o nowe sposoby stosowania OK, metody, pokonywania trudności. Uzyskując IZ od nauczycieli obecnych na moich zajęciach, mogłam dokonać korekty, urozmaicenia zajęć. Nauczyciele zwracali mi uwagę na to, jak pracują obserwowani uczniowie, jaka jest ich aktywność, samodzielność, działanie w grupie, jaka metoda na nich działa, a jaka nie. Nie obawiam się uwag, bo jeżeli są, to są konstruktywne, dają do myślenia, powodują u mnie zmianę tego myślenia i napędzają do doskonalenia. Większość nauczycieli dzieli się podobnymi spostrzeżeniami. Zaczynamy głośno mówić o mocnych i słabych stronach naszych lekcji. Szukamy wspólnie rozwiązań. Przekazujemy zdobyte doświadczenie w zespołach

przedmiotowych. Wspólne analizowanie lekcji i poszukiwanie rozwiązań wynikłych problemów zbliżyło nas do siebie.

Gabriela Marczak, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wlkp.

Koleżeńskie obserwacje lekcji przyniosły także efekty w postaci dobrych praktyk dla naśladowców. Przykłady poniżej dotyczą włączenia uczniów w przekazywanie informacji zwrotnej.

- Lekcja języka angielskiego (Karolina Jankowska): nauczycielka rozdaje grupom kartki, na których przyklejona jest tabelka z nacobezu i miejscem na ocenę kryterialną grupy. Uczniowie udzielają informacji zwrotnej koleżeńskiej.
- Lekcja języka angielskiego (Anna Szmytkiewicz): uczniowie po wykonaniu ćwiczenia wymieniają się zeszytami, po czym następuje sprawdzenie kryterialne prac. Po sprawdzeniu, każdy uczeń otrzymuje swoją pracę, a nauczycielka wyznacza osoby, które opowiadają, z czym w zadaniu sobie poradziły, a co sprawiło im kłopot.
- Lekcja matematyki (Magdalena Brzozowska): uczniowie w parach porządkują karteczki z pojęciami i przyklejają je na kartce, po czym przekazują je osobom siedzącym za nimi. Następuje sprawdzenie kryterialne.

Praktyka koleżeńskich obserwacji lekcji, to rozwiązania, które skutecznie wspierają zmianę kultury uczenia się, dobrze służąc w tym zakresie i uczniom, i nauczycielom Piętnastki.

Beata Sławuta, Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim

Nieco inaczej organizują koleżeńskie obserwacje lekcji nauczyciele Zespołu Szkół W Czaczu.

Strona | 44

Oto ich dobra praktyka.

W naszej szkole wszyscy nauczyciele poznali zasady OKO (odbyło się szkolenie dla całej Rady Pedagogicznej). Grupa OKO liczy około 30% wszystkich nauczycieli (około 10 nauczycieli) i tyłu przeprowadziło przynajmniej jeden cykl OKO w roku szkolnym 2016/2017. W tym roku w naszej szkole obszarem, który wybraliśmy sobie do obserwacji była praca z celami i kryteriami sukcesu na lekcji. Liderzy praktyki pomogli stworzyć wskaźniki do w/w obszaru:

- *Uczeń zna cel lekcji (podany np. ustnie, rzutnik, wklejka, itp.).*
- *Cele lekcji są dostępne dla uczniów przez całą lekcję?*
- *Uczniowie samodzielnie powtarzają/parafrazują/układają cele.*
- *Uczniowie zadają pytania do celów.*
- *Nauczyciel w trakcie lekcji odwołuje się do celów?*
- *Nauczyciel sprawdza realizację celów na koniec lekcji. [Uczniowie samodzielnie wykonują zadania na podsumowanie lekcji. Uczniowie podsumowują lekcję. (zdania podsumowujące, itp.)]*
- *Nauczyciel podał kryteria sukcesu lub uczniowie znają kryteria sukcesu.*
- *Czy nauczyciel sprawdził zrozumienie przez uczniów kryteriów sukcesu?*

W pokoju nauczycielskim wygospodarowaliśmy gazetkę ścienną, na której zamieszczamy różne informacje dotyczące OKO, wskaźniki, harmonogram itp. Ponadto w pokoju nauczycielskim znajduje się segregator, w którym gromadzimy materiały takie jak poradnik OKO, czy arkusz obserwacji OKO.

W bieżącym roku szkolnym chcemy dalej pracować nad praktyką OKO. Działa u nas grupa OKO, która spotyka się systematycznie. Zespół opracował plan działań i zasad OKO w bieżącym roku szkolnym oraz wybrał obszar do obserwacji. Ustaliliśmy harmonogram, który usprawni nam obserwacje. Dokonujemy ewaluacji podejmowanych działań w gronie grupy OKO. Podczas posiedzeń Rady Pedagogicznej, chcąc pokazać korzyści płynące ze stosowania tej praktyki, informujemy wszystkich nauczycieli o działaniach, które podejmujemy. Chcemy również angażować nowych członków grupy OKO poprzez pokazanie naszych osobistych doświadczeń z tą praktyką.

W naszej szkole ustalamy obszar obserwacji, następnie dobieramy się w pary (koleżeńskie, przedmiotowe lub z tego samego etapu edukacyjnego, mamy w tym pełną dobrowolność) i bierzemy udział w OKO, a następnie w krótkim odstępie czasu (najlepiej 1 dzień) odbywamy rozmowę poobserwacyjną (5-krokową, trójdzielną).

OKO dało naszym nauczycielom wiele cennych doświadczeń. Uczestniczenie w procesie OKO pozwoliło nam na refleksję nad własnym warształtem pracy. Koleżeńskie obserwacje są dla nas życzliwym spojrzeniem naszych koleżanek/kolegów na nasz proces uczenia i nauczania pod kątem obszaru OKO i nie tylko. Podczas rozmowy po OKO otrzymujemy rzetelną informację na temat własnego warształtu pracy, dużo wskazówek, aby poprawić lub ulepszyć naszą pracę

w danym obszarze. OKO pozwala nam zaobserwować wiele dobrych praktyk u innych nauczycieli.

8. Szkoły, w których można uczyć się praktyki.

Wśród szkół współpracujących z Centrum Edukacji Obywatelskiej jest wiele takich, które mają większe lub mniejsze doświadczenia w prowadzeniu koleżeńskich obserwacji lekcji. Szkoły uczestniczące w programie Całościowy Rozwój Szkoły 2 poznają tę praktykę i rozpoczynają próby jej stosowania.

Informacje o programie i szkołach biorących w nim udział można znaleźć na stronie:

<https://sus.ceo.org.pl/calosciowy-rozwoj-szkoly>

Szkoły bardziej zaawansowane w stosowaniu tej praktyki znajdziemy wśród szkół biorących udział w Klubie SUS.

Więcej informacji na temat programu znajdziecie Państwo na stronie:

<https://sus.ceo.org.pl/laboratoria-i-klub-sus>

Chcąc poznać bliżej praktykę OKO, warto odwiedzić szkoły-laboratoria tej praktyki.

Są to:

- Szkoła Podstawowa nr 15 w Gorzowie Wielkopolskim - laboratorium OKO;
- Szkoła Podstawowa w Kozielicach - jest ona szkołą laboratoryjną DAN (Doskonalącej Analizy Nauczania)

Izabela Jaskółka-Turek

wykorzystano materiały zgromadzone w programach

Laboratoria Praktyki Edukacyjnej oraz Szkoła Ucząca się

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez pracę nad kształtem zadań edukacyjnych wykonywanych na lekcjach wybranych przedmiotów szkolnych, TIK oraz indywidualizację nauczania realizowane we współpracy przez 10 placówek doskonalenia nauczycieli prowadzących kompleksowe wspomaganie szkół